Poniżej przedstawiamy kluczowe tezy oraz założenia raportu dotyczącego diagnozy społecznej dla ścieżki Coal-to-Nuclear w Polsce, przeprowadzonej w ramach projektu DEsire. Pełna wersja raportu zostanie opublikowana w poniedziałek 31 marca br. Zapraszamy do śledzenia naszej strony internetowej!

CEL RAPORTU

Celem raportu jest analiza społecznych aspektów transformacji z węgla na energię jądrową (Coal-to-Nuclear), a więc wykorzystania reaktorów jądrowych generacji III/III+ i IV na rzecz dekarbonizacji i modernizacji polskiej energetyki zawodowej. Opisuje on globalny i polski kontekst stosunku opinii publicznej do energetyki jądrowej oraz przedstawia wyniki jakościowej diagnozy społecznej przeprowadzonej wśród mieszkańców Opola i w grupie przedstawicieli sektora polskiej energetyki. W raporcie sformułowano szereg rekomendacji działań na rzecz zwiększenia akceptacji dla budowy elektrowni jądrowej, szczególnie w społecznościach lokalnych. Diagnoza społeczna, realizowana w ramach projektu DEsire, została przeprowadzona w II połowie 2024r. w Opolu. Wybór lokalizacji badania wynikał z wcześniejszej fazy projektu, w której wskazano elektrownię w Opolu jako potencjalnie najkorzystniejsze miejsce do podjęcia działań modernizacyjnych w ramach ścieżki Coal-to-Nuclear przy wykorzystaniu reaktora IV generacji. Badanie miało charakter jakościowy, co pozwoliło uzyskać głębszy wgląd w motywacje i emocje uczestników. Nie daje to jednak możliwości jednoznacznego wyciągania wniosków dla całej populacji.

Warsztaty dla przedstawicieli podmiotów związanych z sektorem polskiej energetyki odbyły się w pierwszej połowie 2024 r. Ich uczestnikami było 15 przedstawicieli spółek i instytucji związanych z sektorem energetycznym, niebędących jednak dostawcami technologii ani potencjalnymi inwestorami. Celem warsztatów było określenie kluczowych interesariuszy projektów Coal-to-Nuclear (CtN), ich roli oraz nastawienia wobec tej technologii.

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

POPRACIE DLA ENERGETYKI JĄDROWEJ

W ostatnich latach nastąpiła wyraźna zmiana nastawienia społeczeństw zachodnich do energetyki jądrowej. Poparcie społeczne dla jej wykorzystania rośnie zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i w Unii Europejskiej, a nawet w tradycyjnie antyatomowych krajach, takich jak Austria czy Niemcy. Kluczowym czynnikiem, który wpłynął na zmianę postaw społecznych, była inwazja Rosji na Ukrainę. Kryzys energetyczny i gwałtowny wzrost cen surowców uświadomiły rządom i obywatelom ryzyko uzależnienia od importu paliw kopalnych.

Poparcie dla energetyki jądrowej rośnie również w Polsce. W 2024 r. osiągnęło rekordowy poziom niemal93%. Mimo to na poziomie lokalnym pojawiają się napięcia, czego przykładem jest podzielona społeczność Choczewa, gdzie trwa budowa pierwszej polskiej elektrowni jądrowej. Główny problem stanowi brak skutecznej komunikacji inwestorów z lokalnymi społecznościami i władzami, co prowadzi do nieufności konfliktów. Międzynarodowe doświadczenia pokazują, że kluczowe dla powodzenia projektów jądrowych jest zaangażowanie społeczności lokalnych jako partnerów. Transparentność, dialog i odpowiednie mechanizmy współpracy mogą ograniczyć ryzyko protestów i sprzyjać akceptacji projektów jądrowych.

DIAGNOZA SPOŁECZNA

Wiedza uczestników diagnozy społecznej na temat energetyki jądrowej (bez względu na generację reaktorów III i IV, w tym SMR) miała charakter powierzchowny, wyrywkowy i opierała się na informacjach pozyskanych przypadkowo z mediów lub od znajomych. Warto zauważyć, że uczestnicy badania mieli głęboko ugruntowane fałszywe przekonanie o tym, że energetyka jądrowa jest niebezpieczna, co prezentowali jako fakt, a nie opinię. Wpływ na to mogły mieć wciąż żywe w pamięci Polaków wydarzenia związane z katastrofą w Czarnobylu, zwłaszcza że stały się one częścią kulturowych przekazów, takich jak filmy czy seriale.

Energetyka jądrowa wywołuje liczne skojarzenia. Negatywne, choć mniej liczne, są często dużo silniejsze i mocniej oddziałują na wyobraźnię – katastrofa, Czarnobyl, skażenie. Ta emocjonalna warstwa wizerunku energetyki jądrowej mocno wpływa na stosunek do budowy elektrowni w Polsce, wywołując u niektórych osób dużą niechęć do tego rozwiązania. Warto w tym miejscu podkreślić tendencję do przeceniania prawdopodobieństwa wystąpienia jakiegoś zdarzenia, jeśli łatwo jest w

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

pamięci przywołać lub wyobrazić sobie taką sytuację. Na tę łatwość wpływa nie tylko pamięć danej osoby, ale też przekazy medialne i kulturowe. Z tej perspektywy wyobrażone prawdopodobieństwo katastrofy wzrasta wraz z ilością przekazów innych katastrofach tego rodzaju w otoczeniu informacyjnym danej jednostki. Dlatego warto wpływać na wizerunek energetyki jądrowej poprzez większe eksponowanie pozytywnych doświadczeń związanych z funkcjonowaniem elektrowni.

Warto też zauważyć, że do pozytywnych skojarzeń z energetyką jądrową należy przekonanie, że jej uruchomienie w Polsce doprowadzi do obniżenia cen energii. Uczestnicy badania wskazywali, że zadziała tu efekt skali – jeśli jeden obiekt produkuje dużo energii, to będzie ona tańsza. Dla części osób jest to główny argument determinujący ich pozytywne nastawienie do energetyki jądrowej. Zakładając, że to przekonanie może okazać się błędne, warto przygotować się na konieczność eksponowania innych pozytywnych aspektów energetyki jądrowej.

Wśród uczestników badania wyróżniono trzy główne postawy: zwolenników, osoby neutralne i przeciwników budowy elektrowni atomowej. Zwolennicy podkreślali szansę na niezależność energetyczną i ochronę środowiska, choć nie bez znaczenia były dla nich kwestie bezpieczeństwa. Osoby neutralne wskazywały na deficyt wiedzy na temat tej technologii i aktywnie angażowały się w dyskusję opartą na racjonalnych argumentach. Przeciwnicy energetyki jądrowej byli mocno osadzeni w narracji emocjonalnej, powoływali się na katastrofę w Czarnobylu, obawiając się zagrożeń związanych z promieniowaniem. Ponad to mieli oni wątpliwości dotyczące kosztów budowy elektrowni i społecznych skutków transformacji energetycznej. Szereg osób, nawet tych mających pozytywny stosunek do budowy w Polsce elektrowni jądrowej, nie chciałoby, żeby inwestycja powstała blisko miejsca ich zamieszkania. Jest to zjawisko znane, bo dotyczy wielu innych dużych projektów inwestycyjnych, szczególnie energetycznych. Wątpliwości mieszkańców budzi przede wszystkim brak jakiegokolwiek zaangażowania okolicznej ludności w planowanie inwestycji oraz brak wiary w to, że decyzje w tego rodzaju sprawach zapadają na podstawie przeprowadzonych wcześniej analiz technicznych, ekonomicznych itp. Niektórzy mówią wprost, że elektrownia powstanie tam, gdzie mieszkańcy będą najmniej skłonni protestować, czyli innymi słowy, protest społeczny jest postrzegany jako najbardziej skuteczna forma poinformowania decydentów o swoim sprzeciwie. Tym samym decyzja o lokalizacji w Polsce inwestycji o strategicznym znaczeniu dla funkcjonowania polskiego systemu energetycznego i szerzej, całej gospodarki, jest zakładnikiem walki o dominację

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

między stroną społeczną a stroną publiczną, która wynika z głębokiej nieufności. Należy zauważyć, że sytuacja ta sprzyja pojawianiu się dezinformacji i utracie kontroli nad procesem inwestycyjnym.

REKOMENDACJE W ZAKRESIE WSPÓŁPRACY, PARTNERSTWA, RELACJI

Uczestnicy badania wskazali dwa wyraźne warunki, które według nich zdecydują o uzyskaniu – bądź nie –akceptacji społecznej dla działań na ścieżce Coal-to-Nuclear w ich mieście: (1): „Nasz głos ma znaczenie”– mieszkańcy chcą być włączeni w proces planowania inwestycji; (2): „Rozmowa językiem korzyści i ich materializacja” – mieszkańcy chcą się dowiedzieć, jakie korzyści będą mieli zarówno oni jako mieszkańcy, jak i miasto, z budowy tego rodzaju instalacji.

Kluczem do tworzenia skutecznej komunikacji wokół inwestycji w elektrownię jądrową jest przełamanie głębokiej nieufności strony społecznej. Mieszkańcy oczekują, że ich obawy (o bezpieczeństwo, o koszty, o wpływ na środowisko, o społeczne konsekwencje transformacji) zostaną zaadresowane. Najchętniej wysłuchaliby argumentów rozpoznawalnych w kraju ekspertów oraz przedstawicieli władz lokalnych. Ci drudzy mają zasadniczą przewagę nad politykami szczebla centralnego, bo też są mieszkańcami danego regionu, a więc inwestycja będzie ich również dotykać bezpośrednio. Ponadto lokalni politycy wiedzą, że za nieuczciwość wobec wyborców zapłacą przy kolejnych wyborach. Stanowczo źle odbierane jest „upolitycznianie” debaty o elektrowni jądrowej.

Z zebranych w raporcie danych wynika, że wysokie poparcie, jakie Polacy deklarują dla wdrożenia energetyki jądrowej w Polsce, nie przekłada się na bezkrytyczny entuzjazm dla realizacji inwestycji jądrowych w konkretnych społecznościach lokalnych. Tam, gdzie nie ma wcześniejszych doświadczeń z energetyką jądrową, najczęściej pojawiają się wątpliwości dotyczące bezpieczeństwa zastosowania takiej technologii.

Doświadczenia z projektów jądrowych na świecie oraz na Pomorzu pokazują, że nawet kiedy dzięki działaniom edukacyjnym i komunikacyjnym te obawy zostaną rozwiane, pojawiają się nowe wyzwania – związane z praktycznymi aspektami realizacji dużej inwestycji infrastrukturalnej i zmianami, jakie niesie ona dla codziennego funkcjonowania mieszkańców. Dla powodzenia projektów jądrowych w Polsce, w tym również projektów realizowanych w ramach ścieżki Coal-to-Nuclear, która przybliża inwestycje jądrowe do dużych skupisk ludzkich, konieczne jest wypracowanie konkretnych mechanizmów partycypacyjnych dla społeczności

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

lokalnych. Zapewnienie mieszkańcom poczucia sprawczości i kontroli nad ich otoczeniem pozwalana zmniejszenie oporu wobec inwestycji. Budowanie podmiotowości społeczności lokalnych i dzielenie odpowiedzialności związanej z prowadzeniem inwestycji, a potem działaniem obiektu na szczeblu lokalnym mogą znacząco ograniczyć ryzyko i obciążenia dla każdej z zaangażowanych stron.

WARSZTATY Z PRZEDSTAWICIELAMI BRANŻY ENERGETYCZNEJ

Uczestnicy warsztatów z przedstawicielami branży energetycznej podkreślali również wagę komunikacji społecznej na rzecz budowy elektrowni jądrowej (niezależnie od generacji rektorów III IV, w tym SMR). Zidentyfikowali różnorodnych interesariuszy inwestycji w elektrownię jądrową, z którymi należy prowadzić dialog. Należą do nich: regulatorzy, administracja centralna i lokalna, związki zawodowe, izby gospodarcze, środowisko akademickie, społeczności lokalne oraz grupy interesu. Kluczowe wnioski wskazują na konieczność intensywnej, przemyślanej komunikacji społecznej, unikania upolitycznienia inwestycji oraz aktywnego włączania lokalnych społeczności w proces decyzyjny. Podkreślono również, że akceptacja społeczna koncepcji CtN zależy od edukacji, spójnej narracji oraz budowania zaufania poprzez transparentność działań. Zasugerowano utworzenie niezależnej platformy eksperckiej, która mogłaby rzetelnie informować społeczeństwo o energetyce jądrowej. Wskazano także na potrzebę koordynacji polityki komunikacyjnej na poziomie krajowym oraz na konieczność wspierania rozwoju lokalnego przemysłu i edukacji kadr.

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].